

НАРХОЗ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ КОЛЛЕДЖІ

ҚР ЭКОНОМИКАСЫ

Орындаған: Жангалина Ж.
Қабылдаған: Кенесариева А. А.
Топ: МК-231

Мазмұны

- I. Жалпы шолу
- II. Ауыл шаруашылығы
- III. Өнеркәсіп
 - өндіруші өнеркәсіп
 - қара металлургия
 - түсті металлургия
 - Химия өнеркәсібі
 - машина жасау
 - автомобиль жасау
 - құрылыс материалдарын өндіру
 - жеңіл өнеркәсіп
- I. Энергетика
- II. Көлік
- III. Сыртқы сауда
 - тауарлар экспорты
 - тауарлар импорты

Қазақстан экономикасы - Орталық Азиядағы ең ірі экономика. 2015 жылғы 1 қаңтардан бастап Республика - Еуразиялық экономикалық одақтың мүшесі.

OECD Халықаралық экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының пікірінше, Қазақстан экономикасы соңғы бірнеше онжылдықта жан басына шаққандағы жалпы ішкі өнім көлемінің сенімді артуымен тұрақты өсудің ұзақ кезеңінен өтті. Бұл ел азаматтарының әлеуметтік-экономикалық өмір сүру жағдайларын жақсартуға, кедейлік деңгейін төмендетуге және нарықтық белсенділікті арттыруға ықпал етті. Ел дамуының негізгі локомотиві минералдық және энергетикалық ресурстардың ауқымды экспорты болды. Оның арқасында 2014 жылы мұнай бағасының төмендеуіне дейін Қазақстан экономикасы сыртқы сауданың оң теңгеріміне ие болды.

Елдің мұнайға, газға және табиғи қазбаларға сыртқы сұранысына осындай тәуелділігі орта мерзімді және ұзақ мерзімді перспективада оның ғылыми-техникалық және инновациялық әлеуетін дамыту үшін әлеуетті қауіп және кедергі ретінде қаралады. Экономиканы әртараптандырудың төмен деңгейіне байланысты Қазақстанда жұмыс күшінің едәуір бөлігі әлі де ауыл шаруашылығында жұмыс істейді. Экономикалық әртараптандыруға қол жеткізудің бір тәсілі-ұлттық индустрияны жоғары үстеме құны бар тауарлар өндірісіне ауыстыру. Ел Үкіметі болжағандай, бұл еңбек өнімділігін арттыруға және ұзақ мерзімді перспективада бірқалыпты Экономикалық даму кезеңін ұзартуға мүмкіндік береді.

Ауыл шаруашылығы

Ауыл шаруашылығы ел экономикасының маңызды секторы болып табылады. Астық өндірісі бойынша Қазақстан ТМД-да Ресей мен Украинадан кейін үшінші орын алады. 1990-2012 жылдары республиканың ауыл шаруашылығы құрылымында маңызды өзгерістер болды: майлы дақылдарды өсіру (олардың жалпы түсімі 1991-2012 жылдары 155 млн тоннадан 977 млн тоннаға дейін ұлғайды), картоп (1990-2012 жылдары 2324 млн тоннадан 3126 млн тоннаға дейін өсті), көкөністер (1990-2012 жылдары жалпы түсімнің өсуі 1136 млн тоннадан 3062 млн тоннаға дейін өсті) және 1990-2012 жылдары 302 млн тоннадан 1602 млн тоннаға дейін өсті. Бұл ретте 1990-2012 жылдары қант қызылшасының жалпы алымдары — 1044 млн тоннадан 152 млн тоннаға дейін және дәнді дақылдар 28,5 млн тоннадан 11,6 млн тоннаға дейін күрт қысқарды [32]. 1990-2012 жылдары ірі қара мал басы 9,8 млн-нан 5,7 млн-ға дейін, шошқа 3,2 млн-нан 1,0 млн-ға дейін, қой мен ешкі 36,2 млн-нан 17,6 млн-ға дейін, құс 59,3 млн-нан 33,5 млн-ға дейін қысқарды [33]. Осы кезеңде ет өндірісі 1547,6 мың тоннадан 934,1 мың тоннаға дейін, сүт 5,6 млн тоннадан 4,9 млн тоннаға дейін, жұмыртқа 4185 млн данадан 3673 млн данаға дейін, жүн 107,9 мың тоннадан 38,4 мың тоннаға дейін төмендеді

Бидай экспорты ел экономикасына валюталық түсімдердің негізгі көздерінің бірі болып табылады. Еліміз тәуекелді егіншілік аймағында орналасқанына қарамастан, ал дәнді дақылдар жинау әр жылдары 50% - дан астамға ерекшеленуі мүмкін, Қазақстан өзін толығымен нанмен қамтамасыз етеді және егіннің кем дегенде 70% - ын тіпті ең өнімді емес жылдары экспорттайды. Мысалы, 2013 жылғы ақпанда АҚШ Ауыл шаруашылығы министрлігі ағымдағы ауыл шаруашылығы жылында Қазақстанда бидай өндіру болжамын (2012 жылғы шілде — 2013 жылғы маусым) 9,84 млн тоннаға дейін төмендетіп, оның 6,5-і экспортқа шығарылатынын атап өтті. 2011 жылы 25 миллион тоннадан астам астық жиналды.

Қазақстанның солтүстігінде жаздық бидай, сұлы, арпа және басқа да дәнді дақылдар, сондай-ақ күнбағыс, зығыр-бұйра өсіріледі. Көкөніс, бақша шаруашылығы дамыған.

Батыс жүгері, көкөніс, күнбағыс және басқа да ауылшаруашылық дақылдарымен танымал. 2009 жылы Оралда күнбағыс майын өндіретін зауыт салу жоспарлануда. Бұл облыстағы тапшылықтың орнын толтырады, дегенмен өндіріс жалпы ел бойынша өндірістің 4-5 пайызын құрайды. Қазақстанның оңтүстігінде жасанды суару кезінде мақта, қант қызылшасы, темекі, күріш жоғары өнім береді. 1990-2012 жылдары республикада шитті мақта жинау 324 мың тоннадан 380 мың тоннаға дейін өсті. Бау-бақша дамыған.

Қазақстанның табиғат жағдайлары, олардың алуан түрлілігі мал шаруашылығын дамыту үшін елеулі әлеуетті мүмкіндіктерді негіздейді. Қазақстанда дәстүрлі түрде қой, жылқы, түйе, ірі қара өсірумен айналысады.

Өнеркәсіп

Өндіруші өнеркәсіп

Қазақстан уран өндірісі бойынша әлемдік көшбасшы болып табылады.

Қара металлургия

«Арселор Миттал Теміртау» металлургиялық компаниясының халықаралық конференц-орталығы. Қазақстанның қара металлургиясы республикалық өнеркәсіп өнімінің 12,5% - дан астамын өндіреді. Қазақстан темір кені қоры бойынша әлемде сегізінші орында. Оның әлемдік қорлардағы үлесі 6% құрайды. 8,7 млрд тонна барланған темір кені қорының 73,3% - ы оңай алынатын болып табылады. Елімізде өндірілетін темір рудасының 70% - дан астамы экспортқа кетеді. Темір кенін өндіру келесі динамикамен сипатталды: 1990 жылы — 23,8 млн тонна, 1999 жылы — 9,6 млн тонна, 2012 жылы-23,0 млн тонна. Бұл ретте 1990-2012 жылдары болатты балқыту жылына 6,8 млн тоннадан 3,8 млн тоннаға дейін азайды, ал шойын өндірісі жылына 5,2 млн тоннадан 2,7 млн тоннаға дейін төмендеді

Түсті металлургия

Өнеркәсіптік өндірістің жалпы көлеміндегі түсті металлургияның үлес салмағы 12% - дан асады. Төрт түсті металдар (алюминий, қорғасын, мырыш және мыс) өндірісі 1990-2012 жылдары 2022,2 млн тоннадан 2470,1 млн тоннаға дейін өсті. Титан, магний, сирек кездесетін және сирек кездесетін металдар да өндіріледі.

Қазақстан әлемдегі ең ірі тазартылған мыс өндірушілер мен экспорттаушылар қатарына кіреді. Қазақстан мысының негізгі импорттаушылары Италия мен Германия болып табылады. Қазақстан алтынның ірі өндірушісі болып табылады, атап айтқанда зергерлік бұйымдарды «Алтыналмас» компаниясы шығарады. Елімізде 171-ден астам алтын кен орны тіркелген.

Химия өнеркәсібі

Негізгі баптар: Қазақстанның мұнай саласы және Қазақстанның мұнай өңдеу өнеркәсібі

Республиканың химия және мұнай-химия өнеркәсібінің кәсіпорындары пластмассалар, Химиялық талшықтар мен жіптер, автомобильдер мен ауыл шаруашылығы машиналарына арналған шиналар, резеңке техникалық бұйымдардың кең сұрыпталымын, хром қосындыларын, кальций карбидін, каустикалық сода және басқа да өнімдер шығарады. Қазақстанда автобензин, дизель, қазандық отыны, авиациялық керосин, мұнай битумы және басқа да мұнай өнімдерін өндіретін үш мұнай өңдеу зауыты жұмыс істейді. Бірақ іс жүзінде жыл сайын республикада бензин мен дизель отынының түсініксіз жетіспеушілігі байқалады. Сары фосфор (бұрынғы КСРО-ның жалпы өндірісінің 90% - дан астамы), минералды тыңайтқыштар, синтетикалық жуу құралдарын ала отырып, фосфорит кенін қайта өңдеу жөніндегі ірі кешен жұмыс істейді.

Машина жасау

Машина жасау өнімі республиканың өнеркәсіптік өндірісінің жалпы көлемінде шамамен 8% - ды құрайды.

Қазақстан өзінің тау-кен өнеркәсібінің қажеттіліктері үшін жабдықтар өндіреді. Қазақстанда Өндірілгендерден: ұсталық-пресс жабдығы (Шымкент), металл кесетін станоктар (Алматы), аккумуляторлар (Талдықорған), орталықтан тепкіш сорғылар (Астана), рентген жабдығы (Ақтөбе) және т.б. экспортталады. Батыс Қазақстанда машина жасауды ауқымды дамыту жоспарланып отыр. Орал қаласында "Зенит", "Металлист", "Омега", "Ремзавод" сияқты ірі зауыттар бар. Кеңес дәуірінде бұл зауыттарға мемлекет тарапынан тиісті көңіл бөлінді, бірақ КСРО ыдырағаннан кейін бұл зауыттардың өнімдері 70% - дан астамға азайды.

Автомобиль жасау

2002 жылғы желтоқсанда республикада " АЗИЯ АВТО "АҚ-ның алғашқы автомобиль зауыты құрылды. Жалпы алғанда, 15 жыл ішінде республикада 160 мыңнан астам жеңіл автомобиль өндірілді.

	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Жеңіл автокөлік	2628	2268	6311	745	8195	37489	12184	16789
ШҚО	2628	2268	6311	745	7328	31005	6882	11412
Қостанай					869	6484	5302	5377

Құрылыс материалдарын өндіру

Құрылыс материалдары өнеркәсібінің өнімі республиканың өнеркәсіп өндірісінің жалпы көлемінде 4% - дан астамын алады.

Сала кәсіпорындарында цемент, шифер, асбест-цемент құбырлары, жұмсақ жабын материалдары, линолеум, санитарлық-құрылыс фаянсы, едендерге және ғимараттарды әрлеуге арналған қаптауыш Керамикалық тақтайшалар, ірі панельді үй құрылысына арналған панельдер және басқа да конструкциялар, қағаз өнеркәсібіне арналған каолин, радиаторлар, конвекторлар және құрылыс материалдары мен конструкцияларының бірқатар басқа түрлері өндіріледі. 1990-2012 жылдары қиыршықтас және қиыршықтас өндірісі (млн текше м.) 51,5-тен 34,4-ке дейін қысқарды.

Республикада құрылыс материалдарын шығару үшін әртүрлі шикізаттың жеткілікті қоры бар.

Құрылыс материалдары өндірісінде өнеркәсіп қалдықтары кеңінен қолданылады: металлургия және химия өндірісінің шлактары, жылу электр станцияларының күлі және басқа да қайталама ресурстар.

Жеңіл өнеркәсіп

1990-2012 жылдары елдің жеңіл өнеркәсібі алдымен құлдырауды, содан кейін ішінара қалпына келтіруді бастан өткерді, нәтижесінде осы кезеңде мата өндірісі 325,5 млн м²-ден 23,7 млн м²-ге дейін, шұлық-ұйық бұйымдары 87,7 млн жұптан 3,0 млн жұпқа дейін, тері 625 млн дм²-ден 60,7 млн шаршы дм-ге дейін қысқарды[41]. Елдің мақта талшығы экспортына қайта бағдарлануынан өтті, өйткені оның өндіріс көлемі бұрынғы деңгейде қалды (1990 жылы 99,3 мың тонна және 2012 жылы 105,8 мың тонна)[

Энергетика

Қазақстанның энергетикасы ішкі байланыстары әлсіз 3 аймақтан тұрады: Батыс Қазақстан (Ресеймен байланысты), орталық және Шығыс Қазақстан (Ресеймен байланысты), Оңтүстік Қазақстан (Өзбекстанмен және Қырғызстанмен байланысты). Орталық және Шығыс Қазақстан аймағы ең алдымен Екібастұздың қуатты көмір электр станцияларының арқасында энергияға тәуелсіз жалғыз аймақ болып табылады. Оңтүстік Қазақстан электр қуатының тұрақты тапшылығын бастан кешуде, ол Солтүстік-Оңтүстік желісімен және Қырғызстанның су электр станцияларынан импортпен өтеледі. Батыс аймақта Атырау және Батыс Қазақстан облыстары энергия тапшы болып табылады және энергияны Ресейден импорттайды. Маңғыстау облысы Маңғыстау атом-энергетикалық комбинатының арқасында жеткілікті қуат резервіне ие, бірақ Атыраумен нашар байланыс (70 МВт-қа дейін) артығын басқа өңірлерге тасымалдауға мүмкіндік бермейді.

Маңғыстау түбегінде, Ақтау қаласының оңтүстігінде 1972 жылы натриймен салқындатылған БН-350 шапшаң нейтронды реакторы бар ірі тәжірибелі АЭС салынды және пайдалануға берілді. БН-350 АЭС екі нысаналы мақсатқа ие болды: электр энергиясын өндіру (белгіленген қуаты 350 МВт), теңізден тәулігіне 120 мың тоннаға дейін тұщы су алу үшін тұщыландыру қондырғыларына бу беру, КСРО қорғаныс өнеркәсібінің қажеттіліктері үшін қару-жарақ плутонийін өндіру. 1978 жылғы жағдай бойынша МАЭК жылдам нейтронды реакторлары бар әлемдегі ең ірі тәжірибелік-өнеркәсіптік энергетикалық қондырғы болды, ол ғалымдарға бірқатар ғылыми-техникалық және өнеркәсіптік мәселелерді шешуге мүмкіндік берді.

Көлік

Қазақстанның Еуразия орталығында географиялық орналасуы оның транзиттік тасымалдар саласындағы көліктік әлеуетін айқындайды. Республиканың жерүсті көлік магистральдарының ұзындығы 106 мың км құрайды, оның ішінде 13,5 мың км — магистральдық темір жолдар, 87,4 мың км — қатты төсемі бар жалпы пайдаланымдағы автомобиль магистральдары, 4 мың км — өзен жолдары.

2007 жылы Қазақстан тарапы Ресейге Еуразия каналын — Ресей аумағы арқылы өтетін Каспий теңізі мен Азов-Қара теңіз бассейнінің тікелей су көлігі қосылысын салу ұсынысымен жүгінді. Жобаны іске асырған жағдайда Қазақстан Ресейдің көмегімен халықаралық теңіз коммуникацияларына тікелей қол жеткізе алады және теңіз державасы бола алады.

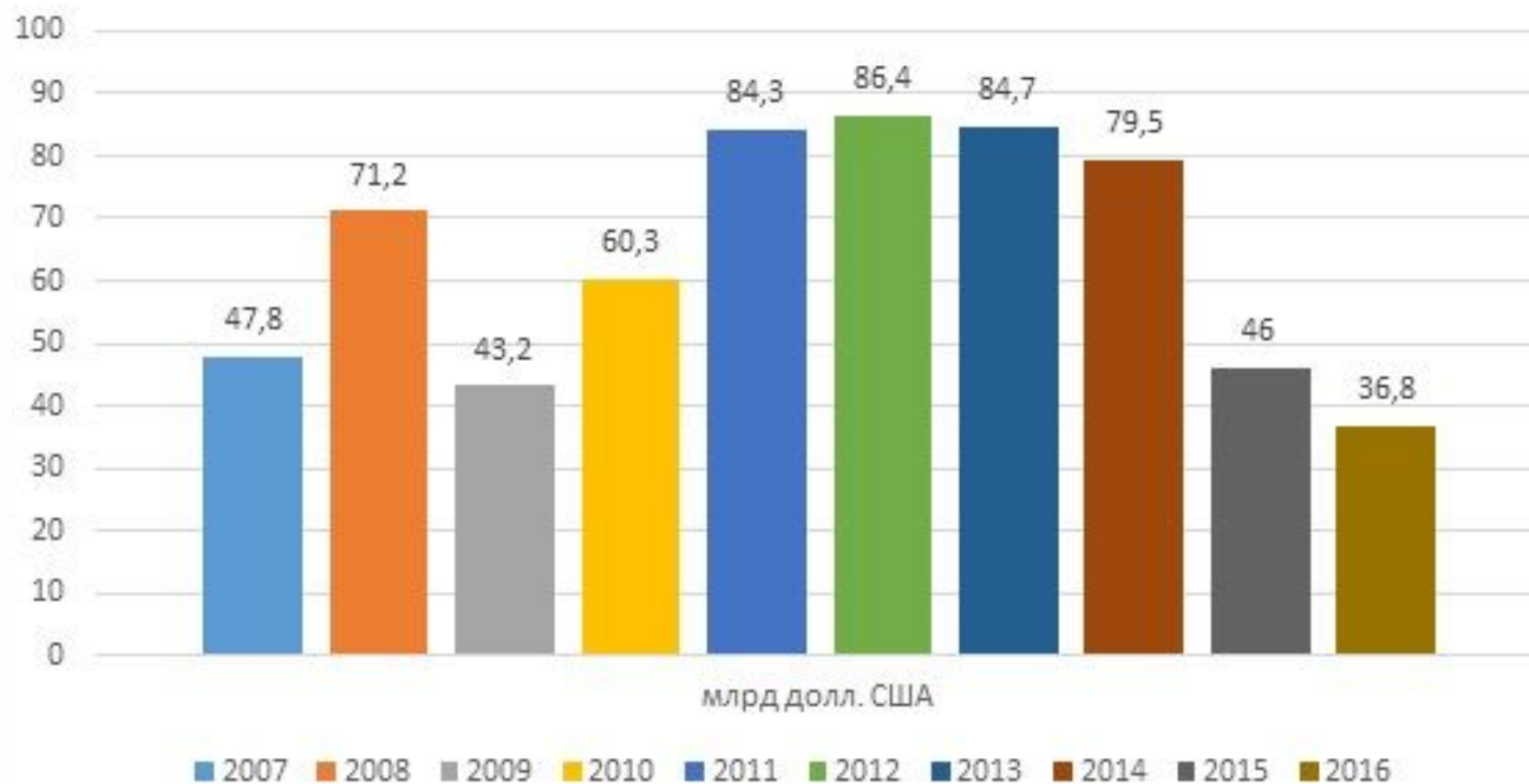
Сыртқы сауда

Қазақстанның 2015 жылғы 30 Қарашада ДСҰ-ға кіргеніне қарамастан, көптеген әлемдік ойыншылардың елдің сауда мүмкіндіктеріне қызығушылығы бірнеше жыл қатарынан азаюда. Қазақстанның сыртқы саудасы 2013 жылға дейін қарқынды дамыды, содан кейін экспорт та, импорт та бірнеше рет төмендеді. Сыртқы экономикалық кешен Қазақстан экономикасының өсуін ынталандыратын және маңызды әлеуметтік-экономикалық міндеттерді шешуді қамтамасыз ететін ұлттық шаруашылықтың маңызды секторы болып қала береді.

Тауарлар экспорты

Қазақстан тауарларының экспорты 2012 жылы 86,4 млрд. АҚШ. 2015 жылы қазақстандық экспорттың құны 2014 жылмен салыстырғанда шамамен екі есе төмендеді, экспорттың осындай күрт төмендеуі тек 2009 жылғы дағдарыста ғана байқалды, 2016 жылы экспорт өзінің құлдырауын жалғастырды және оның көлемі 2007 жылғы деңгейден төмен түсті, 2011 жылдан 2013 жылға дейін экспорт көрсеткішінің деңгейі өзгеріссіз қалды. Қазақстан Республикасы тауарларының экспорты 2016 жылдың қорытындысы бойынша 36,8 млрд АҚШ долларын құрады. Шикізат бағасының төмендеуімен және экспорт көлемінің өзі төмендегенін атап өткен жөн. Бұл ретте, егер шикізат салалары шикізат бағасының өсуі кезінде әлемдік нарықтағы өз позицияларын ауыртпалықсыз қалпына келтіре алатын болса, онда шикізаттық емес секторға жоғалған экспорттық позицияларды қалпына келтіру әлдеқайда қиын. Бұл экспорт жағдайларын қиындататын өңдеу өнеркәсібі тауарларын өндірудің объективті ерекшеліктеріне байланысты

Экспорт товаров Казахстана в 2007-2016 гг.

Тауарлар импорты

Қазақстанның импорты 2007-2016 жылдар аралығында ең жоғары нәтижелерге 48,9 млрд. 2013 жылы АҚШ-тың Қазақстан импортының серпіні бір мәнді емес, диаграммада көтерілістер мен құлдырау көрінеді. 2008 жылы импорт өткен жылмен салыстырғанда ұлғайды, бірақ 2009 жылы азайды, 2010 жылдан бастап 2013 жылға дейінгі кезеңде импорт өсті, ал 2014 жылдан бастап қайтадан азая бастады және 2016 жылы ең төменгі нүктеге 25,4 млрд. АҚШ.

2008 жылғы кезеңде импорттың өсуі мұнайдың рекордтық бағалары аясында экспорттық кірістердің өсуі есебінен елдің төлем қабілеттілігінің артуымен байланысты. Бұл ретте, 2009 жылы дағдарысқа байланысты экономиканың әлсіздігіне байланысты импорт азая бастады. 2010 жылы импорттың жаңа өсуі мұнай бағасының жаңа өсуіне байланысты болды, соның арқасында елдің экспорттық кірістері мен төлем қабілеттілігі, сондай-ақ Кеден одағына кіру өсті. Кеден одағына кірген елдерден Қазақстанға Импорт 2013 жылы ең жоғары деңгейге жетіп, өңірлік интеграцияның алғашқы төрт жылында орнықты өсті, содан кейін 2014 жылы күрт құлдырады. Бұл құлдырау Ресей импортының азаюынан туындады, ол 4,3 миллиард долларға төмендеді., немесе бір жыл ішінде 23,6% - ға, ал Белоруссиядан, Армениядан және Қырғызстаннан келетін импорт көлемі бұрынғы деңгейден сәл артық сақталды.

ҚР Статистика агенттігінің деректері бойынша 2015 жылғы қаңтар-желтоқсанда импорт көлемі 2014 жылғы ұқсас кезеңнің қорытындыларымен салыстырғанда 26% - ға төмендеді және \$30,6 млрд құрады, бұл ретте қысқартулар барлық тауар топтары бойынша тіркелді. Бұған негізінен ұлттық валютаның әлсіреуі әсер етті, бұл елдің сатып алу қабілетін едәуір нашарлатты. 2016 жылы мұнай нарығындағы конъюнктураның нашарлауы КО мен ЕАЭО жұмысына әсер етті-бұл Қазақстанның қатысушы елдермен тауар айналымы көлемінің негізгі қысқаруына себеп болды.

Импорт товаров Казахстана в 2007-2016 гг.

